

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ทำให้โลกไร้พรมแดน หรือ โลกาภิวัตน์ที่มีระบบเศรษฐกิจเสรี ซึ่งมีความร่วมมือและแข่งขันสูง มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เน้นเทคโนโลยีและ ความต้องการแรงงานที่มีความรู้ความสามารถตลอดธุรกิจที่มีการแข่งขันกัน โดยเน้นความพึงพอใจของ ผู้รับบริการเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบัน และอนาคตเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ และระบบการสื่อสารเข้ามามีอิทธิพล ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเพิ่มพูนความรู้ของประชาชน ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ เพราะในปัจจุบันสภาพของสังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านยังไม่สูงนักและคุณภาพของ ประชาชนที่ได้รับการศึกษายังต่ำกว่าหลายประเทศ (วิชัย ตันศิริ. 2542 : 3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545 กำหนดแนวทางจัดการศึกษา โดยยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญกับสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหา และเรียนรู้จากสถานการณ์ จริง กอปรกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและมีความสุข พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นเพราะการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพทุก ๆ ด้าน การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญ ในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า พัฒนาตนเองด้านต่างๆ ทั้งด้านความรู้ความคิด ประสพการณ์ ต่าง ๆ และเจตคติตลอดชั่วชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ให้การศึกษาเป็นการ

พัฒนาขีดความสามารถ ของมนุษย์ เพื่อที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ ได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. มปป : 2) เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปด้วยดีมีคุณภาพจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีประสิทธิภาพโดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 6) เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้พัฒนา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือเป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตร ยืดหยุ่น กำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็น สำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดสาระใน รายละเอียดเป็น รายปี หรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติ อันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชนสังคมและประเทศชาติ รวมถึง จัดให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน แต่ละกลุ่มเป้าหมาย และประกาศใช้ หลักสูตรในปีพุทธศักราช 2544 โดยได้มีคำสั่งที่ วก 1166/ 2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 เรื่อง การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งได้กำหนดเงื่อนไขเวลา การใช้หลักสูตรดังนี้

ปีการศึกษา 2546 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 4 ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 4

ปีการศึกษา 2547 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 และปีที่ 4-5 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 และปีที่ 4-5

ปีการศึกษา 2548 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกชั้นปี

หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 4 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 4 และใช้ครบทุกชั้นในปีการศึกษา 2548 ในระหว่างที่ดำเนินการใช้หลักสูตร หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหนองคาย เขต 2 ได้ดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรเก็บข้อมูลการ นิเทศ กำกับติดตามข้อมูลจากครูและผู้บริหารได้สรุปผลการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 จากความคิดเห็นของผู้บริหาร

เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
หนองคาย เขต 2 ที่ โรงเรียน ชุมพลโพธิพิสัย เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2548 ดังนี้

ด้านหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนมากไม่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
เนื่องจากบุคลากรมีน้อย มีการนำหลักสูตรแกนกลางในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรที่
สถานศึกษาจัดทำน้อยมาก

ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูส่วนมากจัดการเรียนการสอนตามหนังสือเรียน จัดทำ
แผนบางกลุ่มเนื่องจากแต่ละคนสอนหลายกลุ่มสาระ

ด้านสื่อ/หนังสือเรียน มีคุณภาพแต่ราคาแพง หนังสือไม่เพียงพอกับความต้องการของ
โรงเรียน กระทรวงควรแจกหนังสือเรียนให้กับเด็กทุกคน ทุกวิชา

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนให้ความสนใจน้อยมาก เพราะยังขาดความเข้าใจ
เกี่ยวกับการจัดการศึกษา แต่ชุมชนให้ความร่วมมือในการบริการแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น ให้ความร่วมมือสนับสนุนงบประมาณ ด้านวิชาการให้ความสำคัญน้อยมาก

ด้านคุณภาพ ผู้บริหารขาดความชัดเจนด้านหลักสูตร ครูไม่จัดทำหลักสูตรและแผน
การจัดการเรียนรู้ ทำให้คุณภาพของผู้เรียนมีมาตรฐานไม่เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด ด้าน
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด นักเรียนไม่มีนิสัยรัก
การอ่านและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์แต่ทำงาน
กับผู้อื่นได้ดี

สรุปความเห็นที่ได้จากที่ประชุม : อยากให้มีหลักสูตรและแผนจัดการเรียนรู้จาก
ส่วนกลาง เพื่อลดภาระของครู ให้ครูมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและ
ประเมินผล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2. 2548 : 10)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วชี้ให้เห็นว่า แม้หลักสูตรจะจัดทำขึ้นดีเพียงใดก็ตาม ก็มิได้
หมายถึงความสำเร็จสมบูรณ์ของการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชากร มีคุณลักษณะและคุณภาพ
ตามที่หลักสูตร ได้กำหนดไว้ เพราะมีองค์ประกอบมากอีกอย่างคือ การบริหารหลักสูตรหรือการ
ใช้หลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรใหม่
ที่มีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจาก หลักสูตรเดิมอย่างมาก ทั้งลักษณะของหลักสูตรและ
กระบวนการบริหารจัดการ ในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาขึ้นใช้เองนั้น โรงเรียนไม่เคย
ดำเนินการมาก่อน จึงเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ ดังที่ ดร. อมรวิชัย นาคทรทรัพย์ จากคณะ
ครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดเผยผลการวิจัยนโยบาย และแนวทางการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน 12 ปีของกระทรวงศึกษาธิการว่ามีปัญหา ในทางปฏิบัติ อยู่หลายเรื่อง เช่นครูขาด
ความมั่นใจในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูร้อยละ 52.5 เห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้เป็นเรื่อง

ยุ่งยาก เนื้อหาของหลักสูตรกำหนดไว้ค่อนข้างกว้างมาก ทำให้ครูสอนแบบท่องจำซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปการเรียนรู้

ผู้วิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา มีความสนใจที่จะทำการวิจัย สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในโรงเรียน เพื่อทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปประกอบพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา และเป็นการส่งเสริมสนับสนุน ให้ โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 สามารถบริหารหลักสูตรการศึกษา ระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 ตามขนาดแตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย

สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 ที่มีขนาดต่างกันมีสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย ตามการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาของ กรมวิชาการ 7 ภารกิจดังนี้ (กรมวิชาการ . 2544 : 4)

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
2. การจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา
3. การวางแผนบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

4. การดำเนินการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา (การใช้หลักสูตร)
5. การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา
6. การสรุปผลการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา
7. การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของข้าราชการครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 2,216 คน จาก 184 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2. 2548 : 1)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 2 โดยแบ่งกลุ่มตามอำเภอที่เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา สุ่มอย่างง่าย จำแนกตามขนาดโรงเรียน (Simple Random Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา (Variables)

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

ขนาดโรงเรียนของข้าราชการครู

- โรงเรียนขนาดเล็ก
- โรงเรียนขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่การบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา ของกรมวิชาการ 7 ภารกิจ คือ (กรมวิชาการ. 2544 : 4)

- 2.2.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
- 2.2.2 การจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2.2.3 การวางแผนการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2.2.4 การดำเนินการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา (การใช้หลักสูตร)

- 2.2.5 การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2.2.6 การสรุปผลการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2.2.7 การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพการบริหารหลักสูตร หมายถึง การดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจัดการเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาที่ได้จัดทำขึ้นตามมาตรา 27 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3. หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นตามกรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

4. การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการตามภารกิจในการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ของกรมวิชาการ 7 ภารกิจดังนี้คือ

4.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา หมายถึง การเตรียมการในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ก่อนการดำเนินการตามภารกิจอื่น ๆ ในการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

4.2 การจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา 8 ขั้นตอน คือ

4.2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.2.2 การจัดโครงสร้างของหลักสูตร

4.2.3 การจัดทำสาระของหลักสูตร

4.2.4 การออกแบบการเรียนรู้

4.2.5 การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.2.6 การกำหนดรูปแบบวิธีการ เกณฑ์การตัดสินผลการเรียนและเอกสาร

หลักฐานทางการศึกษา

4.2.7 ระบบการส่งเสริมสนับสนุน

4.2.8 การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

4.3 การวางแผนบริหารหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การเตรียมการจัดกิจกรรมก่อนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ได้แก่การเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การกำหนดวิธีการและหลักเกณฑ์การวัดประเมินผลการทบทวนตรวจสอบ

หลักสูตรสถานศึกษา การจัดเตรียมอาคารสถานที่และการจัดระบบส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.4 การดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา (การใช้หลักสูตร) หมายถึง การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4.5 การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา หมายถึง การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ทั้งระบบ

4.6 การสรุปผลการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษา ได้รวบรวมข้อมูลจากการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรนำมาประมวลสรุปผลการดำเนินงาน

4.7 การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษานำผลการดำเนินการทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะ ไปปรับปรุงและพัฒนา การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาคเรียน / ปีต่อไป

5. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การแบ่งขนาดของโรงเรียนใช้เกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2546

5.1 ขนาดเล็ก เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 300 คน

5.2 ขนาดใหญ่ เป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนเกินกว่า 300 คนขึ้นไป

6. ข้าราชการครู หมายถึง ข้าราชการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2

7. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ได้สารสนเทศการดำเนินงาน การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ไปใช้ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

2. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 สามารถดำเนินงาน การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ